

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
З НАГОДИ 50-ЛІТТЯ ВИХОДУ В СВІТ
ГРАМАТИКИ МУЗИКАЛЬНОЇ МИКОЛИ ДІЛЕЦЬКОГО**

30 червня 2020 року відбулася Міжнародна наукова онлайн-конференція «Київ і Вільно в історії церковного співу Київської митрополії в ранньомодерну добу (до 50-ліття публікації *Граматики музикальної* Миколи Ділецького)». Організаторами конференції стали Інститут церковної музики і Центр релігійної культури УКУ. Доповіді виголосили Ганна Навроцька з Національного музею ім. митр. Андрея Шептицького у Львові, Ірина Герасимова з Псковського державного університету в Росії, а також викладачі Львівської національної музичної академії ім. М. Лисенка Наталія Сиротинська, Марія Качмар, Ольга Шуміліна, Олексій Макаренко Модераторами і головними доповідачами стали професори УКУ Ігор Скочиляс та Юрій Ясіновський, які відкрили та розпочали конференцію. У програмі конференції були представлені та виголошені наступні теми:

Ігор Скочиляс. *Вільно як «Civitas Ruthenica» у XVII–XVIII століттях (культурні осередки та інституції православних й уніатів).*

Юрій Ясіновський. *Підготовка і реалізація видання автографу 1723 року Граматики музикальної Миколи Ділецького.*

Ганна Навроцька. *Рукопис Граматики Ділецького у фондах Національного музею.*

Наталія Сиротинська. *Життєпис Миколи Ділецького в контексті культурно-мистецького дискурсу.*

Ірина Герасимова. *Трактат Николая Дилецкого Граматика музикальна 1723 года как источник атрибуции партесных концертов: Литургия Серапиона Замаревича.*

Марія Качмар. *Нотаційні системи Київської митрополії та їхні проєкції в музично-теоретичних працях XVII століття.*

Ольга Шуміліна. *Воскресенський канон Миколи Ділецького: автентична версія музичного тексту.*

Олексій Макаренко. *Псалми 26(27) та 46(47) у творах Ділецького та його сучасників.*

Особливо слід відзначити міждисциплінарний дискурс, представлений як історико-культурною тематикою, так і музично-теоретичною у сфері композиторської творчості і музичних трактатів XVII ст., в тому й Миколи Ділецького. Ігор Скочиляс, Наталія Сиротинська, Ганна Навроцька

окреслили мистецько-культурні реалії того часу, а Ірина Герасимова, Ольга Шуміліна, Олексій Макаренко, Марія Качмар поділилися думками музично-теоретичного дискурсу.

Історичне значення Вільна як центру унійної Церкви Київської митрополії XVII–XVIII ст. (до 1746 р.) підкреслив Ігор Скочеляс, представляючи роль русинів (білорусів і українців) у моделі *slavia unita* – як інтегрованість руського і латинського (через польське), втримуючи рівновагу і цілість через Василіянський чин. Це несло і культурні, і освітні оновлення серед русинів, що є поштовхом для подальших досліджень, що власне п. Ігор активно впроваджує через видавничий проєкт “Київське Християнство”.

Доповідь проф. Юрія Ясіновського відтворила час та обставини появи *Граматики*, адже багаторічне спілкування з Олександром Цалай-Якименко, авторкою публікації, дало можливість бути свідком і вникнути у непрості перипетії підготовки і видання цього рукопису. В часи відлиги в Україні в шістдесятих роках минулого століття, що позначилося великим спалахом інтелектуальних сил, відродження українських джерел було важливою і нелегкою працею. Пам’ятною стала організація і проведення 5–9 квітня 1969 р. великої наукової конференції “Музична культура України XVI–XVIII ст.,” що супроводжувалась щоденними концертами, на одному з яких прозвучала *Херувимська пісня* Ділецького у виконання хору студентів Львівської консерваторії п/у Євгена Вахняка.

Наталія Сиротинська продовжила культурологічний дискурс, розкриваючи географію діяльності Ділецького та створених ним редакцій *Граматики музикальної*. Доповідачка відзначила велике поширення цієї праці в Московії як зразка європейського музичного погляду, тобто партесного співу. Власне на музичному ґрунті у Вільні перетиналися візантійський і латинський обряди, і тому не випадково воно стало містком між Сходом і Заходом.

Марія Качмар розглянула київську нотацію як результат реформи, що йшла в ногу з європейськими досягненнями і таким чином дала можливість записувати багатоголосі хорові композиції. У невменних ірмологіонах збереглися поодинокі зразки багатоголосих композицій у вигляді маркера «путь» як головного голосу (тобто *cantus firmus*’а), а інші докомпонувалися за правилами, що описані у трактаті «Наука всея мусикії». Підкреслила, що невменну нотацію на українських землях, зокрема Ділецький у своїй *Граматиці музикальній*, називали «кулизмяна», що походить від одного з головних знаків «кулизма». Реформа нотного запису шляхом створення власного різновиду, узагальнюючи європейський досвід, свідчить про високий рівень музичного мислення і загалом культури. Це стало великим поштовхом у розвитку музичної творчості, особливо ж у створенні багатоголосих концертів-мотетів європейського зразка.

Ольга Шуміліна поділилася історією видання та джерельними пошуками нотних текстів Воскресенського канону Ділецького. Порушила питання відтворення оригінального музичного тексту партії другого дисканта, яка у першому виданні 1976 року, за її відсутністю в київському комплекті, реконструйована Яремою Якубяком. Та завдяки віднайденню цієї партії авторка доповіді запропонувала новий варіант партитури цього канону, який суттєво міняє сутність композиції — акордово-гармонічна фактура змінюється на імітаційну. Отож техніка контрапункту цього канону, створеного ще до бахівського періоду, свідчить про високу багатоголосу хорову культуру видатного українського композитора і теоретика. Авторка закликає виконавців обирати саме цей автентичний варіант канону Літургії Ділецького, який точніше і яскравіше передає композиторську техніку нашого славного майстра.

Ірина Герасимова звернула увагу на Літургію Замаревича, згаданого як композитора у *Граматичі музикальній* Ділецького. Віднайдення твору засвідчує, що Замаревич, як і Ділецький, спирався у своїй творчості на київську редакцію словесного тексту. Ця триголоса Літургія свідчить про дотримання правил komponування з музичного трактату Ділецького. Ще одним зв'язком з працею теоретика і твором композитора-учня є цитування мелодії польської пісні, яку Ділецький подає як зразок для komponування.

Олексій Макаренко звернув увагу на особливості використання псалмів у творчості Ділецького та його сучасників. Увагу привернули стихирки псалмів 26 “Господь просвіщення мое” та 47 “Вознісся Бог” і способи музичного komponування на ці тексти. Доповідач звернув увагу на велику близькість техніки komponування на тексти псалмів у творчості римо-католицьких і протестантських композиторів, особливо ж Гайнріха Шютца. Звернув увагу на текстові особливості та їх музичну інтерпретацію. Через паралельне зіставлення слов'янського і латинського текстів псалмів висуває припущення, що латинський текст, через співпадіння наголосів і довгих тривалостей, можливо, був первинним.

Отже, історико-релігійний, музично-мистецький і музично-теоретичний погляди на “Київ і Вільно в історії церковного світу” показують наскільки важливим був зв'язок між сходом і заходом у плані створення культурного простору, який не розділяє, а об'єднує культурний обмін поглядів і мистецькі надбання.

Відео-матеріали конференції —

<https://www.youtube.com/channel/UCYzrH7ohpX97FRN2czaZvIw>

Марія Качмар